

Joan Francesc Mira

Visat núm. 1

(gener 2006)

per Pau Sanchis

Joan Francesc Mira i Casterà (València, 1939) és escriptor (assagista i narrador), antropòleg i professor de grec. Aquests tres oficis, i el de traductor que també practica, conformen la manera de mirar el món d'aquest intel·lectual. Més enllà dels treballs d'antropologia pròpiament dits, la seua obra assagística i narrativa estan filtrades per un coneixement profund de la societat, així com de la literatura occidental des de Grècia fins a l'actualitat. Sobre aquest bagatge, l'escriptor valencià ha bastit una obra que ha merescut el reconeixement del públic i de la crítica i nombroses premis i distincions, com el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes de 2004.

L'any 1974 es van editar la seua primera novel·la, *El bou de foc*, i *Un estudi d'antropologia social al País Valencià: Vallalta i Miralcamp*. La primera encetava una obra com a narrador que seria seguida pel llibre de contes *Els cucs de seda* (1975, Premi Andròmina de narrativa) i per les novel·les *El desig dels dies* (1981) i *Viatge al final del fred* (1983). En aquests primers llibres Mira novel·lava la història recent dels valencians. La crítica ha destacat també el fort component autobiogràfic d'aquestes obres. La postguerra, els maquis, els ambients universitaris dels darrers anys de la dictadura, el món rural en són alguns dels temes tractats. També els primers assaigs de Mira, com ara *Els valencians i la terra* (1978), intenten explicar i conèixer el món rural i els canvis que s'hi produeixen, aquest cop amb les eines de l'antropòleg, sumades a les del literat.

El coneixement del món i de la història han estat en Mira el punt de partida per fer-se preguntes de més abast i per reflexionar a fons sobre les relacions de l'individu amb el col·lectiu i amb el medi. Altres assaigs de Mira com *Crítica de la nació pura* (1984, premis Joan Fuster d'assaig, Serra d'Or i Lletra d'Or) o *Sobre la nació dels valencians* (1997) són reflexions sobre el nacionalisme que aporten idees molt interessants, com ara la distinció entre nació cultural i nació política. Aquests són els temes que més han centrat l'atenció del Mira assagista, però a més entre els seus reculls d'articles i de conferències hi trobarem escrits sobre literatura, traducció, política, viatges i art.

Sense eixir del gènere assagístic, cal destacar la tasca de Mira com a divulgador de la vida i l'obra d'alguns valencians universals: Sant Vicent Ferrer, Vicent Blasco Ibáñez i els Borja. Els llibres s'acosten als personatges amb honestat i lucidesa crítica, lluny de les llegendes, negres o blanques, i dels mites que ens els allunyen. Aquestes obres han estat editades tant en català com en espanyol en volums de gran format, en què el text conviu amb nombroses imatges. En el mateix format, amb fotografies de Francesc Jarque s'ha editat en català, espanyol i anglès la guia *València, per a veïns i visitants* (1999, Millor llibre valencià de l'any). L'autor passeja per la ciutat que ha estat escenari i personatge de gran part de la seua obra.

Amb *Els treballs perduts* (1989), Mira comença el que, probablement, siga el seu projecte més ambiciós i, alhora, el més reeixit. Una trilogia situada a la ciutat de València, en què a partir d'un mite universal, l'autor dissectiona l'actual fira de les vanitats. D'aquesta trilogia en coneixem dues parts: *Els treballs perduts*, a partir del mite dels dotze treballs d'Hèrcules, i *Purgatori* (2003, premis Sant Jordi i de la Crítica), que parteix del purgatori de la *Divina Comèdia*. Aquesta novel·la ha consagrat Mira com un dels prosistes catalans més destacats del tombant de segle. Les dues novel·les, i cal esperar que la tercera que vindrà també, tenen un altre referent molt clar, com ha destacat el crític Joan Josep Isern: l'*Ulysses* de Joyce. Mira ha fet amb la ciutat de València el que va fer Joyce amb Dublín: l'ha convertit en un món viu i concret que és metàfora i símbol dels humans comportaments. Com el mateix Mira ha dit: «quan una ciutat, en una novel·la, és transformada en un món, necessàriament entra en el camp de l'al·legoria, de la metàfora, de la figuració emblemàtica, i llavors cada cosa, cada carrer, casa, no serà només allò que és físicament descriptible, sinó que forma part d'un altre ordre de realitats». Salvador Donat, protagonista de *Purgatori*, s'assembla a Joyce, alhora que cita el *Llibre del dessassossec* de Pessoa, un altre llibre on la ciutat, en aquest cas Lisboa, esdevé personatge i símbol.

Entre aquestes dues novel·les, Mira va publicar *Quatre qüestions d'amor* (1998), que són quatre *nouvelles* en què l'autor reflexiona sobre el sentiment amorós situat en diversos moments històrics; i *Borja Papa* (1996, Premi Crexells, Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians i Premio Nacional de la Crítica), una novel·la en què el papa Alexandre VI, Roderic Borja, explica en primera persona la pròpia vida. Aquesta obra, que ha estat traduïda a l'espanyol i al romanès, és una magnífica reconstrucció històrica de la vida del Papa Borja i dels canvis històrics que va viure i, en gran part, protagonitzar.

Joan Francesc Mira és un escriptor capaç de partir de les realitats tangibles i ben documentades, concretes, per assolir els temes universals de la literatura, i tot plegat amb una prosa rica i precisa que es mou amb tanta comoditat en l'assaig erudit, en la conferència i l'article d'opinió, com en la narració d'històries sobre la ciutat i els homes.

La seua tasca d'intel·lectual no estaria ressenyada completament, si no esmentàvem la feina de traductor. Sobretot la traducció de dues obres fundacionals de la nostra cultura com són els *Evangelis* de Marc, Mateu, Lluç i Joan, amb què ens ha oferit als lectors catalans una lectura literària del text sacre, i la *Divina Comèdia* de Dante Alighieri que li va valer el Premio Nacional de Traducción i la Medalla d'Or de la Ciutat de Florència.